

IDŐSÖDŐ MUNKAVÁLLALÓK: NÉHÁNY PSZICHOLÓGIAI ÉS PSZICHOSZOCIÁLIS KÉRDÉS

Tauszik Katalin

OKI Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Igazgatóság

Foglalkozás-egészségügyi Fórum

Budapest, 2018.04.18.

Az időskor meghatározása

Életkori (WHO): 50-59 év: áthajlás kora
60-74 év: idősödés kora
75-89 év: időskor
90-99: aggkor
100 év felett: matuzsálemi kor

Pszichológiai:

- feel-age
- look-age
- do-age
- interest-age

Munkavégzés alapján:

- funkcionális kor
- szubjektív kor
- szociális kor

A sikeres idősödés

Az öregedés három alapvető formája (Kerekes, 2013):

1. leromló
2. szokásos
3. sikeres

Idősügyi Nemzeti Stratégia (2009): „akkor beszélünk sikeres idősödésről, amikor az egyén fizikai és szellemi képességeit és aktivitását – az élet minden területén és minél tovább – megőrzi, nem csupán a foglalkoztatás vonatkozásában, de társas, társadalmi kapcsolatait is megtartja.”

Sikeres idősödés: aktív, tudatos, új vagy kompenzáló erőforrások kialakítására képes viselkedésmintázat

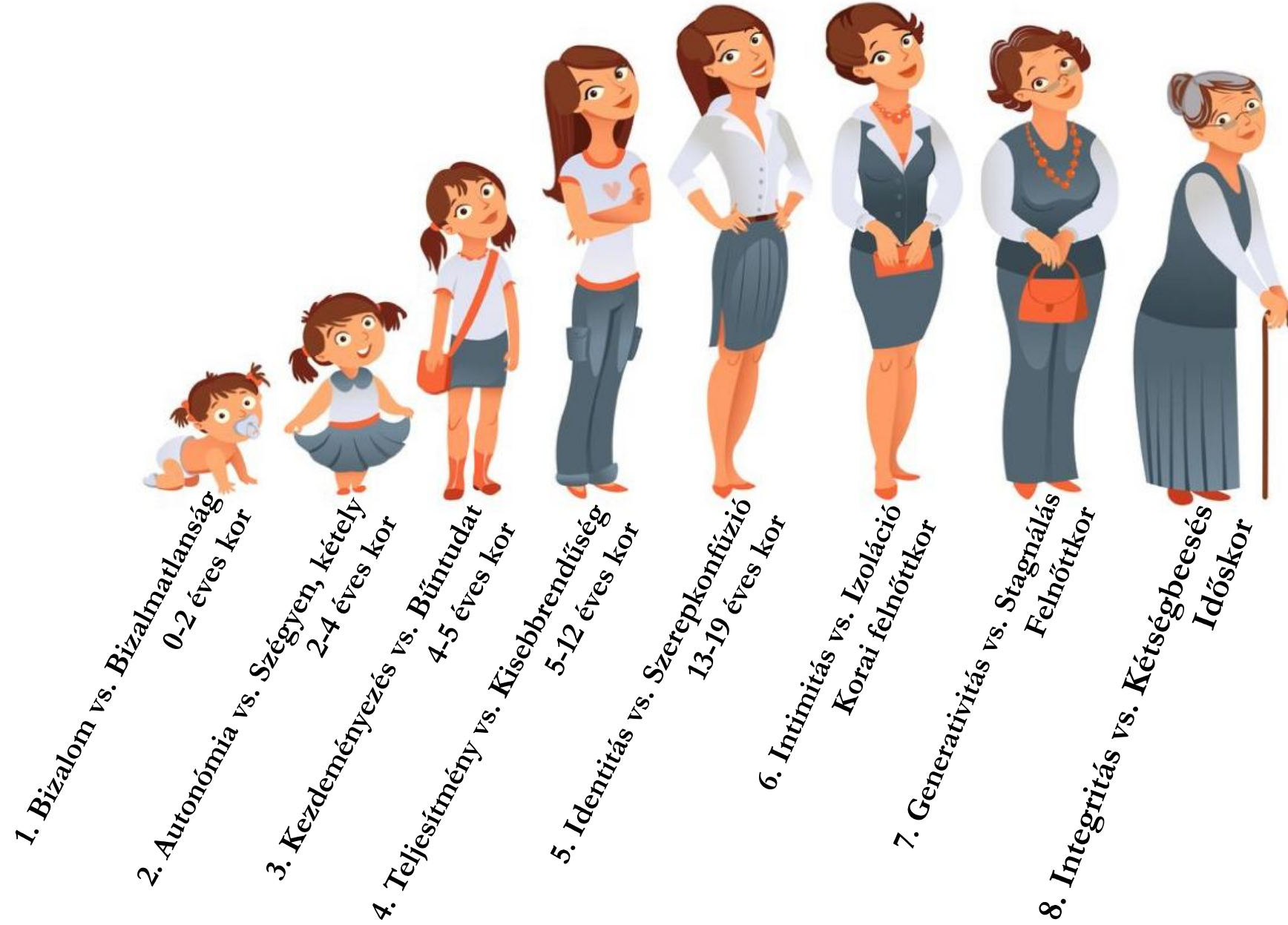
Kognitív változások (és változatlanóságok) időskorban

- Beszédképesség
- Térbeli képesség
- Memória
- Kreativitás
- Érzelemszabályozás
- Bölcsesség

Bölcsesség: „különleges lényeglátás és ítélőképesség a bonyolult és bizonytalan helyzetekben” (Baltes és mtsai, 1991).

Erikson pszichoszociális fejlődésmélete

Életkori sztereotípiák

Ageism: életkoron alapuló sztereotípia, előítélet, diszkrimináció.

Ageism=aggizmus (Pecze, 2007).

Idősödők a munkaerőpiacon

Warr és Pennington (1993): személyzeti vezetők fiatalabb és idősebb, nem vezető beosztású alkalmazottakat ítélték meg. Két fő faktor:

1. a munka általános hatékonysága (pl.: megbízhatóság, lelkiismeretesség, hatékony munkavégzés, meggondolt cselekvés, csoportmunka, lojalitás a szervezethez)
2. alkalmazkodási képesség (pl.: alkalmazkodás a változásokhoz gyors tanulás, továbbképzés iránti érdeklődés, új technológiák bevezetésének elfogadása)

Az idősödéssel az alkalmazkodóképesség (és emellett a fizikai képességek) csökkennek, az általános munkavégzési hatékonyság azonban nem.

A munkahelyi tevékenység és az idősődéssel várható teljesítmény négy kategóriája

Feladatkategória	Feladatkövetelmények meghaladják a képességeket	A teljesítmény gyakorlással növelhető	Várható kapcsolat az életkorral	Példák
Életkorral romló tevékenységek	Igen	Nem	Negatív	Folyamatos, időkorlátos adatfeldolgozás Gyors tanulás Nehéz súlyok emelése
Életkorral ellensúlyozható tevékenységek	Igen	Igen	Nincs	Szakképzett manuális és kognitív munka
Életkor-semleges tevékenységek	Nem	Nem	Nincs	Viszonylag kis terheléses tevékenységek
Életkorral javuló tevékenységek	Nem	Igen	Pozitív	Ismeret alapú ítéletek, időbeli kényszer nélkül

Warr (2013) alapján.

Idősödő munkavállalókkal kapcsolatos sztereotípiák

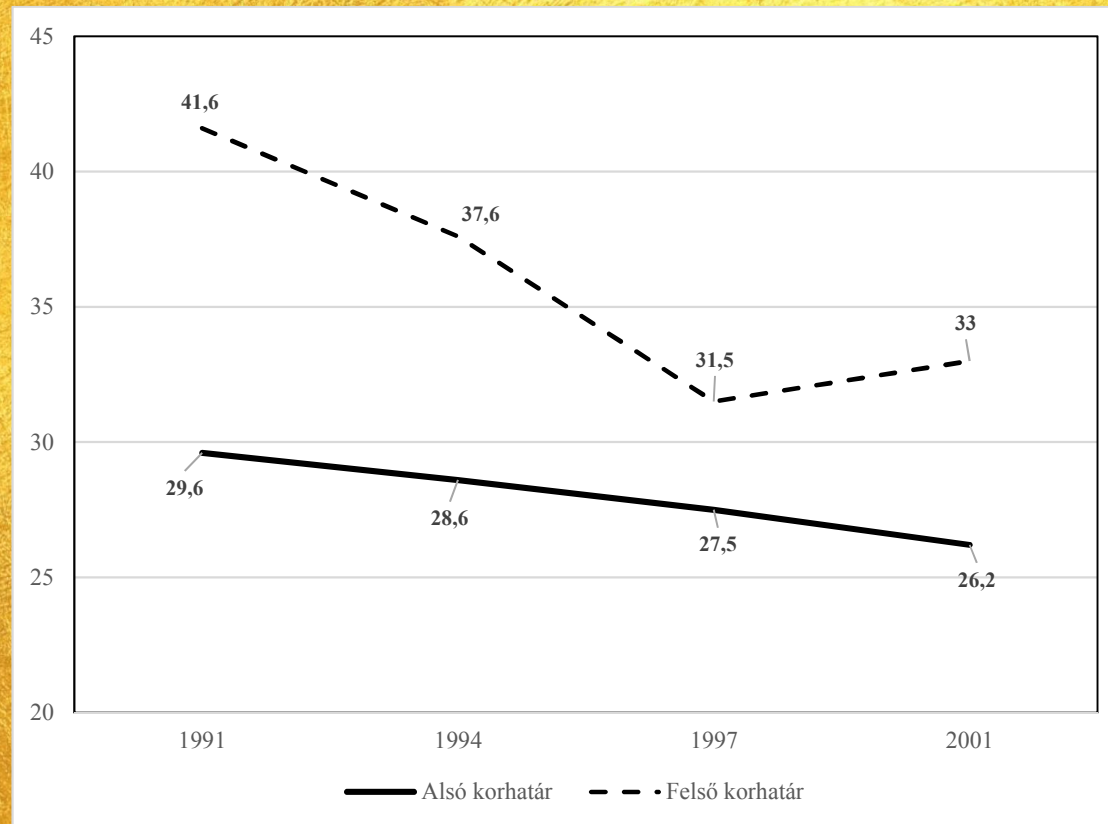
Hazai vizsgálat (Daxkobler, 2005): humán erőforrás szakemberek életkori sztereotípiái.

Résztevők: 65 HR-szakember, köztük:

- fiatalabbak (40 éves kor alatt)
- idősebbek (40 éves kor felett)
- kis tapasztalattal (1-4 év) rendelkezők
- nagy tapasztalattal (több, mint 5 év) rendelkezők

Eredmény: csak a tapasztalatlanabb szakemberek rendelkeztek életkori sztereotípiákkal.

Vezetők preferált átlagéletkorának alakulása a munkaerőpiacon a rendszerváltás után (Daxkobler, 2005 alapján).

„Mindenki – aki olyan szerencsés, hogy megéri – egyszer idős ember lesz, annak minden problémájával és szépségével együtt.”

(Füzesi, Törőcsik és Lampek, 2013, 82.o.)

Köszönöm a figyelmet!

Irodalom

- COLE, M. & COLE, SH.R. (1998) *Fejlődéslélektan*. Osiris Kiadó, Budapest
- DAXKOBLER M. (2005) Az idősödő munkaerőről alkotott sztereotípiák a magyar munkaerőpiacon. *Magyar Pszichológiai Szemle*, LX. 1. 91-109.o.
- FÜZESI ZS., TÖRŐCSIK M. & LAMPEK K. (2013) Az időskor egészségpszichológiája: tények és trendek. In KÁLLAI J., KASZÁS B. & TIRINGER I. (szerk.) *Az időskorúak egészségpszichológiája*. Medicina Könyvkiadó Zrt, Budapest, 63-83.o.
- IDŐSÜGYI NEMZETI STRATÉGIA: <http://www.parlament.hu/irom38/10500/10500.pdf>
- KERÉKES ZS. (2013) Idősödő személyiség és fejlődés. In KÁLLAI J., KASZÁS B. & TIRINGER I. (szerk.) *Az időskorúak egészségpszichológiája*. Medicina Könyvkiadó Zrt, Budapest, 245-263.o.
- KERÉKES ZS. és KARÁDI K. (2013) Időskori kognitív változások összefüggései a mindennapi életvezetéssel. In KÁLLAI J., KASZÁS B. & TIRINGER I. (szerk.) *Az időskorúak egészségpszichológiája*. Medicina Könyvkiadó Zrt, Budapest, 263-289.o.
- PECZE M. (2007) „Aggizmus”. Sztereotípiák és előítéletek az idősekkel szemben. *Educatio*, 2007, 16, 160-163.o.
- WARR, P. (2000) Milyen körülmények között változik az életkorral a munkahelyi teljesítmény? In CZIGLER I. (szerk.) *Túl a fiatalságon. Megismerési folyamatok időskorban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 171-185.o.